

УДК 37.01(575.2)

DOI 10.35254/bsu/2024.68.19

*Туратбек кызы Ж.**Эл аралык жогорку медициналык мектеби
гуманитардык сабактар кафедрасы
филос.и.канд., доценттин м.а.*

ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙЛАРДА БИЛИМ БЕРҮҮ СИСТЕМАСЫН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН ПЕДАГОГИКАЛЫК НЕГИЗДЕРИ

Кыскача мазмуну

Макалада билим берүүнүн азыркы коомдогу ролу изилденип, анын социалдык мобилдүүлүк үчүн мааниси белгиленет. Билим берүү инсандын өнүгүшүнүн, руханий жана баалуулук багыттарынын калыптанышынын негизги фактору, ошондой эле жогорку квалификациялуу адистерди даярдоо каражаты катары каралат. Билим берүү системасын модернизациялоонун, инновациялык окутуу ыкмаларын киргизүүнүн жана студенттердин өз алдынча иштөөсүн жогорулатуунун зарылдыгына өзгөчө көңүл бурулат. Автор билимдүү жана жоопкерчиликтүү жаштар гана өлкөнүн келечегин ийгиликтүү куруп, билим берүүнүн социалдык жана экономикалык прогресс үчүн маанисин баса белгилейт. Макалада билим берүү системасына коюлган заманбап талаптар, анын ичинде жаңы технологияларды жана ыкмаларды интеграциялоо да каралат. Педагогикалык илимдин педагогикалык парадигмаларына салынбаган факторлордун таасирин күчөтүүнү талап кылган заманбап маалыматтык процесстер ишке ашырылат.

Түйүндүү сөздөр: билим берүү, билим берүүнүн ролу, социалдык мобилдүүлүк, билим берүүнү модернизациялоо, инновациялык окутуу ыкмалары, студенттердин өз алдынча иши, инсандын өнүгүүсү, жоопкерчиликтүү жаштар, кесиптик компетенттүүлүк, педагогикалык иш.

*Туратбек кызы Ж.**Международная высшая школа медицины,
кафедра гуманитарных дисциплин
к.фил.н., и.о.доцента*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ

Аннотация

В статье рассматривается роль образования в современном обществе и подчеркивается его значение для социальной мобильности. Образование считается основным фактором развития личности, формирования духовно-ценностных ориентаций, а также средством подготовки высококвалифицированных специалистов. Особое внимание уделяется необходимости модернизации системы образования, внедрения инновационных методов обучения и повышения самостоятельной работы студентов. Автор подчеркивает важность образования для социально-экономического прогресса, только образованные и

ответственные молодые люди могут успешно строить будущее страны. В статье рассматриваются современные требования к системе образования, включая интеграцию новых технологий и методов. Реализуются современные информационные процессы, которые требуют усиления влияния факторов, не включенных в педагогические парадигмы педагогической науки.

Ключевые слова: образование, роль образования, социальная мобильность, модернизация образования, инновационные методы обучения, самостоятельная работа студентов, развитие личности, ответственная молодежь, профессиональная компетентность, педагогическая деятельность.

*Turatbek kyzy Zhazgul,
International Graduate School of Medicine,
Department of Humanities Disciplines
PhD, acting assistant professor*

PEDAGOGICAL FOUNDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF THE EDUCATION SYSTEM IN UNIVERSITIES

Abstract

This article examines the role of education in contemporary society and emphasizes its significance in social mobility. Education is considered a primary factor in individual development, the formation of spiritual and value orientations, and a means to prepare highly qualified specialists. Particular attention was paid to the necessity of modernizing the educational system, introducing innovative teaching methods, and enhancing students' independent work. The author asserts that only educated and responsible young people can successfully build a country's future, underscoring the importance of education for social and economic progress. The article also addresses the current challenges and requirements for the educational system, including the integration of new technologies and approaches.

Keywords: education, role of education, social mobility, modernization of education, innovative teaching methods, students' independent work, personal development, responsible youth, professional competence, pedagogical activity.

Билим берүү - негизинен системалуу илим билимдерди берүү жана ишмердүүлүктүн маанилүү чөйрөсү катары эсептелинет. Билим берүү системасы бул мазмуну боюнча эң татаал түшүнүктөрдүн катарына кирет. Биринчиден, билим алуу кандайдыр бир көлөмдөгү жана сапаттагы билимдерди, билгичтиктерди, көндүмдөрдү өздөштүрүү; экинчиден, билим берүү - белгилүү бир тартипте уюштурулган окутуу процесси жана инсандын калыптанышы же өнүгүшү; үчүнчүдөн, билим берүү - билимдерди алууга жана берүүгө багытталган адамдардын аракеттеринин

системасы катары каралат. Күндөлүк турмуштан байкалгандай, «билим берүү» термини биз элестеткен кеңири мазмунду толук чагылдыра албайт. Анткени, бул термин адатта педагогдун аракетин же билим берүүчү мекемелердин гана ишин мүнөздөп калгандай көрүнөт. Билим берүү социалдык-гуманитардык илимдердин арасында көп колдонулуучу бирден-бир категориялардан болуп эсептелет. Билим берүү - бул социомаданий тажрыйбанын чөйрөсүн, тармактык системасын жана атайын уюштурулган процессти жана ишмердүүлүктүн белгилүү бир натыйжа-

сын туюндурган көп маанилүү түшүнүк. Акыркы мезгилдерде «билим берүүчүлүк кызмат», «билим берүүчүлүк кызматтарды колдонуучу» [1, 776] ж.б.у.с. түшүнүктөрдү пайдалануу менен билимди кызмат көрсөтүү катары айтып жүрүшөт. «Билим берүү» түшүнүгүнүн дагы бир мааниси аны адамдын социалдык мобилдүүлүктүн бир фактору катары түшүнүүгө байланыштуу. Билим берүүнүн маңызы социалдык мобилдүүлүктүн фактору катары дээрлик татаал жана көп кырдуу аныкталат, бирок аны ачып берүү адамдын көчүүсүн камсыз кылуудагы билимдин мүмкүнчүлүктөрүн ары так аныктоого мүмкүнчүлүк берет. Өлкөнүн билим деңгээли бул өлкөнүн дүйнөлүк коомчулуктагы абалына, анын күчтүүлүгүнө жана кубаттуулугуна же алсыздыгына олуттуу таасир этет. Мындан тышкары, адамдын билиминин белгилүү бир деңгээли анын коомдогу абалына жана акырында анын ийгиликтүү же ийгиликсиз жашоосуна таасирин тийгизет. Дүйнө бир орунда турбайт, ал күн сайын өнүгүп-өсүп жаңыланып турат жана бул бийиктикте ийгиликтүү болушубуз үчүн дүйнө жүзүнө заман талабына ылайык кароо керек. Маалымат доорунда руханий маданияттын комплекстүү баалуулугу катары билим берүүнүн социалдык ролу ачык көрүнүп турат. Ошол эле учурда билимге принципиалдуу жаңы социалдык-экономикалык, руханий, адеп-ахлактык жана маданий талаптар коюлууда. Бул да түшүнүктүү, анткени бизде азыр тездик менен өнүгүп жаткан коомдо билими жана көндүмдөрү жетишсиз болгон адамдар ага багыт албайт. Жогорку билим берүү фундаменталдык, илимий, кесиптик жана практикалык даярдыкты камсыз кылат, билим алуу үчүн жарандардын таламдарына жана жөндөмдөрүнө ылайык квалификациялык деңгээли, илимий жана кесиптик даярдоону, кайра даярдоону жана квалификациясын жогорулатууну жакшыртуу талап кылат десек болот. Жогорку окуу жайларда окуу процессинин

сапаттык деңгээлин жогорулатуу жакын арадагы жылдарга да, узак мөөнөткө да жогорку билим берүүнүн негизги милдеттеринин бири болуп саналат.

Жогорку билим берүүнүн, университеттин илимий-педагогикалык ишмердигинин өнүгүшү бардык жагынан квалификацияга жана профессордук-окутуучулар курамына көз каранды. Педагог - бул мамлекеттик кызмат түрүндөгү маанилүү кесип, андан белгилүү педагогикалык жана академиялык сапаттарды, өзүнүн илим жана илимий-изилдөө ишмердүүлүгү жаатында эксперттик билимди талап кылат. Жогорку билим берүү мекемелеринде окутуу-бул татаал дидактикалык, ошону менен бирге эле бир нече карама-каршылыктарга шартталган психологиялык процесс, анын эң маанилүүсү - традициялык ыкмалардын жана окутуунун формаларынын билим берүү системасынын өнүгүүсүнүн жаңы тенденцияларына, коомдун өнүгүшүнүн социалдык-экономикалык шарттарына шайкеш келбөөсү болуп саналат. Студенттердин активдүүлүгүн түзүүдө алардын профессионалдык компетенттүүлүгүнүн деңгээлдерин көтөрүүнүн каражаты катары педагогикалык предметтердин сабактарынын эффективдүү жана жыйынтыктуу жолдорун изилдедик. Студенттердин таанып билүү активдүүлүгүнүн деңгээлин жогорулатыш үчүн максатка багытталган, активдүү, аң-сезимдүү мотивацияланган педагогикалык жана методикалык системаларды ишке ашырыш керек. Ушул иштин негизинде гана студенттердин активдүүлүгү өсөт.

Студенттердин ишмердүүлүгүндө бир гана таанып билүү процесси жакшырбастан, практикалык компетенциялары калыптанат, ошондой эле студенттердин инсандык сапаттары өсүп - өнүгөт жана окуу мүмкүнчүлүктөрү сапаты оңолот. Таанып - билүү процесси, ишмердүүлүк инсандын бирөөнүн жардамы аркасында же өз алдынча билим алууга жөндөмдүүлүгүндө жатат. Бул процесс өз алдынча башка-

рылуусу керек. Таанып билүү активдүүлүгүнүн маңызы инсандын касиети катары бирөөнүн жардамысыз эле илим-билимди ар кайсы булактардан маалымат алууга жөндөмдүүлүгүндө жатат. Бул процесс айрыкча олуттуу жөндөмдүүлүккө эффективдүү орунда турат. Окутуудагы эң чоң ийгиликтер качан гана студент тигил же бул интеллектуалдык иштерди өз алдынча аткарууда жетишилет [2, 1026]. Жогорку окуу жайларынын илимий-педагогикалык кадрлары уникалдуу билим берүү, маданий, чыгармачылык, руханий-адептик миссияны аткарып өсүп келе жаткан муундун универсалдуу интеллектуалдык жана когнитивдик баалуулуктарды жана ишмердүүлүктүн универсалдуу ыкмаларын өздөштүрүүсүн камсыз кылат. Жогорку окуу жайдын педагогикалык процесси төмөнкүдөй жалпы талаптарды коёт: билим жетишерлик жогорку деңгээлде берилиши керек, билим аны алуунун ыкмалары жана технологиялары жана аны кийин ийгиликтүү колдонуу көндүмдөрү менен берилиши керек. Ал эми бул мугалимдерден өзгөчө ой жүгүртүүнү, педагогикалык багыттагы акыл-эсти, илимдин тилин, келечектеги кесибин окутуунун жана өндүрүштүн жеткиликтүү тилине которуу жөндөмүн талап кылат. Жакында эле, билим алуу жана берүү негизги салттуу модели да байкаларлык өзгөрдү деп айтсак болот. Билимдердин сабактар аралык жана интеграциялоо тенденциясы, ачык багытталган билимдерди калыптандыруу үчүн чыгармачылык жана жаңылануу изденүүсү болуп саналат. Университеттердин алдында турган милдеттер ушунчалык татаал болгондуктан, профессордук-окутуучулар курамына өзгөчө талаптар коюлат. Бул жогорку компетенттүүлүк гана эмес, жалпы адамзаттык жана этикалык баалуулуктардан чыгууга болгон эрк жана каалоо, берилген билимдин социалдык адекваттуулугуна багыт алуу [3, 206]. Жогорку окуу жайларда профессордук-окутуучулар составын бүтүрүүчүлөрдүн

жана өндүрүштүк жумушчуларынын эсебинен кескин көбөйтүү илимий изилдөөлөргө жөндөмдүү жана активдүү жаштардын белгилүү агымын камсыз кылууда. Бирок терс жагы да бар, тактап айтканда, башталгыч мугалимдердин көпчүлүгүнүн атайын кесиптик педагогикалык даярдыгы жок. Айта кетсек көбүнчө айлык акынын аздыгынан жогорку окуу жайлардын окутуучулары бир нече жерлерде иштөөгө аргасыз болушат, ошондуктан алар окуу сабактарынын сапатына, окутуунун прогрессивдүү жана инновациялык ыкмаларына, студенттер менен жеке жана өз алдынча иштөөгө, учурдагы окуунун жаңы формаларына көп көңүл бурушпайт - деп да айтсак болот. Кабинеттерде азыраак убакытты талап кылган, бирок эффективдүү эмес. Мисалы, лекцияларды угуу, жыйынтыктоочу экзамендери, зачеттук сынактар жана башка ушул сыяктуу окутуу методдору басымдуулук кылат.

Кыргызстандагы терең расмий трансформациялардын контекстиндеги азыркы тарыхый кырдаалдардын өзгөчөлүктөрү билим берүүнүн мазмунун жана багыттуулугун түпкүрүндө өзгөрткөн жаңы цивилизациялык мамилелерге өтүү менен мүнөздөлөт, бүгүнкү күндүн керектөөлөрүнө ылайык билим берүү системасын модернизациялоонун көйгөйлөрүн бул шарттарда чечүү өзгөчө актуалдуулукка ээ болууда. Мында билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана сапатын чечүү стратегиялык маселе болуп саналат, анткени өлкөнүн масштабында глобалдуу мүнөзгө ээ болууда. Мындан сырткары, педагогикалык илимдин педагогикалык парадигмаларына салынбаган жана инсандын адеп-ахлактык калыптанышына маданияттын факторлорунун таасирин күчөтүүнү талап кылган заманбап маалыматтык процесстер ишке ашырылат. Билим берүү системасын илимий анализде белгилүү бир тараптан карап чыгууну талап кылган көйгөйлөрдөн актуалдуулугу келип чыгат. Белгилей кетчү нерсе, буга байланыштуу

көптөгөн философтор, социологдор жана педагогдор заманыбыздын эң татаал көйгөйлөрүнүн бирине азыркы коомдун жаңы малыматтык технологияларды пайдалана билүү зор мааниге ээ. Азыркы цивилизациянын малыматтык-коммуникативдик мамилесиндеги маанилүү өзгөрүүлөр билим берүү системасынын ишмердүүлүгүн тартипке салган көптөгөн түзүлүштөрдү карап чыгууну талап кылат. Билим берүүнү реформалоого жасалган бир канча аракеттер каралып жаткан чөйрөдөгү кризистик көрүнүштөрдү чечкен жок. Бул билим берүүнүн себептерине философиялык-антропологиялык, аксиологиялык жана дүйнө таанымдык көз караштан талдоо жасоо менен түшүнүүгө болот, анткени ал экономикалык жана каржылык кыйынчылыктардан гана келип чыкпастан, барыдан мурда коом тарабынан кабылданган баалуулуктардын системасындагы он төрт маанилүү өзгөрүүлөр жана бул өзгөрүүлөрдөн келип чыккан коомдун жашоосундагы билим берүүнүн орду менен ролуна баа берүүдөн келип чыгат. Кыргызстан акыркы он жылдыкта келип чыккан өзгөрүүлөр билим берүү системасынын мейкиндигиндеги коммуникативдик аракеттеги өзгөрүүлөргө да алып келди. Келип чыккан шарттардагы билим берүү системасындагы коммуникативдик процесстердин социалдык механизмдерин жөнгө салуудагы керектөө салттуу методдорду жана каражаттарды сактоо, ошондой эле биздин күндө малыматтык-коммуникативдик процесстердин таасиринин алдында калыптануучу жаңы технологияларды пайдалануу жана аны ишке киргизүү менен да камсыздалышы мүмкүн. Үзгүлтүксүз билим берүүнүн азыркы системасы коомдун кийинки прогресси үчүн зарыл социалдык тажрыйбаны берүүнү уюштурууну гана талап кылбастан, инсандын өнүгүшү үчүн зарыл шарттарды камсыздоону да талап кылат десек болот.

Жогорку билим берүүнүн алдында маанилүү милдет студенттердин социалдык,

баалуулукка негизделген жана кесиптик өз алдынча билим алууга жана өз алдынча билим алууга болгон муктаждыгын калыптандыруу турат. Бул маселени чечүүдө негизги роль университеттин профессордук-окутуучулук курамына таандык, ал келечектеги мугалимдерди маңызы жана мазмуну менен тааныштырып гана тим болбостон, студентти өзүн-өзү тарбиялоо жана өзүн-өзү тарбиялоо идеясы менен кызыктырышы керек. Университетте окуу процесси студенттерди коомдук мамилелердин системасына кошууну жана алардын коомдук баалуулуктарды өздөштүрүүсүн камтыйт. Университетте окуунун спецификалык өзгөчөлүктөрү студенттерге өздөрүнүн жашоо позициясын жакшыртууга, башка адамдар менен байланышты кеңейтүүгө жана студенттин жеке өсүүсүнө жардам берет. Студенттерге системаны иштеп чыгуунун негизинде студенттердин окуу жүрүшүнө болгон мамилеси бул жерде ар түрдүү окуу-усулдук ыкмалардын берилиши менен колдонулат. Студенттердин сабакка жетишүүсүн, катышуусун, чогулуштарда чыгып эл алдында сүйлөөлөрүн анализдөө, анкеталык сурамжылоо, студенттик группалардын кураторлору жана педагогдор менен аңгемелешүү, студенттер менен жекече жана группалык аңгемелешүү колдонулат. Алынган негизги малыматтар тастыктагандай студенттердин 76,3 пайызы өзүлөрүнүн окууга болгон милдеттерин так туура түшүнүшөт. Сабакка болгон жоопкерчиликтүү мамиле алардын ою боюнча бул «ар бир студенттердин милдети». Бирок ошол эле убакта студенттердин 83,4 пайызы окуу ишмердүүлүгүнүн болгонун жогорку квалификациялуу адис болууга умтулуусу менен мотивациялайт.

Жогорку окуу жайдын негизги милдети студенттердин билим алуусунун рационалдуу жана оптималдуу жолдорун иштеп чыгуу болуп саналат. Ушуга байланыштуу окуучулардын билим берүү ишмердүүлүгүн башкаруунун жана өзүн-

өзү башкаруунун системасын өнүктүрүү чоң мааниге ээ. Университетте билим берүү студенттен билим берүүнүн бардык баскычтарында максаттуу, системалуу, ырааттуу иштөөнү талап кылат. Студенттин тарыхый калыптанган билимдерин, жөндөмдүүлүктөрүн, көндүмдөрүн жана окууларын өздөштүрүү – студенттин окуу ыкмаларын өздөштүрүү жана бекемдөө процесси – дайыма өзүн-өзү көзөмөлдөө менен ишке ашат. Педагогикада жана психологияда өзүн-өзү башкаруу, адатта, өзүнүн иш-аракетинин натыйжаларын билүүгө байланыштуу. Бул процесс тышкы баалоо учурунда да, студенттин өзү тарабынан баа берүү учурунда да ишке ашат. Тарбиялык иштерди уюштурууда окуучунун өзүнүн акыл эмгегинин акыркы жыйынтыгын туура жана так элестетүүсү өзгөчө маанилүү. Бул учурда, өзүнүн билим берүү ишинин максатын так жана аны сарамжалдуу уюштурууга жардам бергени маанилүү. Ар кайсы бир сабактар боюнча окутуунун формаларын жана окуу-усулдук ыкмаларын өрчүтүүчү системасын коюу жана окуп үйрөтүүчү эксперименттердин жүрүшүндө анын эффективдүүлүгүн текшерүү. Бул көйгөйдү чечүү билим берүүнүн мазмунун, аларды алуунун технологияларын, билимдерди тереңирээк алууну шарттоочу факторлорду карап чыгууну талап кылат. Билим алуу инсандын өркүндөөсүнүн негизги фактору. Бирок бул жөнөкөй процесс эмес, алар практикалык ишмердүүлүктө келип чыгып аныкталган талаптарды байытат. Студент тарабынан окуу иш-чараларын аткарууга жөндөмдүүлүгү окуу материалынын негизинде түзүлгөн тест – тапшырмалар акылуу аныкталат. Университеттин студенттеринин арасында педагогика боюнча сабактарда констатирлөөчү эксперименттер жүргүзүлөт. Студенттерге өз алдынча ойлонууну талап кылуучу маселелер сунуш кылынат, мисалы: педагогика курсунда каралган баардык ыкмалардын түрлөрүн таблица түрүндө көрсөтүлөт. Аны түзүп

жатып студенттер бул ыкмаларды жана алардын арналышын кантип топтоого логикалык негиз бар экенин аныкташы керек [4, 1256].

Билим берүүнүн адамдын социалдык орун алмашуусунун жүзөгө ашырылуусуна тийгизген таасири туурасындагы маселени ары толук жана айныксыз анализге алуу үчүн билим берүүнүн маңызын социалдык мобилдүүлүктү камсыздоо фактору катары так чагылдыра турган түшүнүктү табуу зарылчылыгы келип чыгат. Адамдын белгилүү социалдык катмарга тийиштүү экендигин кандайдыр бир жол менен тастыкталуусу же документтешүүсү жетишсиздей байкалат. Адам эгерде аталган катмардын алкагында калгысы келсе аталган катмардын толкунуна рухий-дүйнө көз караштык жана менталдык түрдө ыңгайлашуусу зарыл. Эгерде психологиялык кайра куруу болбой калса, анда адам алынган социалдык статуста кыйынчылык менен орноп калат.

Билим - инсандын өнүгүүсүнүн күчтүү фактору, анын бүтүндөй таалим-тарбиясын баалуулуктарын түзүү, руханий байлыгы катары эсептелет. Азыркы заманбап жаштар билимдүү, жоопкерчиликтүү, компетенттүү болушу керек, айрыкча, студенттер, анткени алар өлкөбүздүн келечегин куруучулар, коомду өнүктүрүүчүлөр болот. Бекеринен Кыргыз Республикасынын президенти С. Жапаров жаштарга билим берүү жөнүндөгү кайрылуусунда азыркы билим берүү процессинде «жаңылануу, өнүгүү» көйгөйлөрүн көп белгилейт. Президент коомду билимдүү кылуучу - бул билим берүү процессинин жаңылануусуна жана өнүгүшүнө басым жасап, жаш республикабызды алдыга коюлган максаттарына жакындатат деп ишенет жана бул жерде биздин таянарыбыз жаштар жана студенттер, алардын билимдери жоопкерчилиги жана профессионалдуу компетентүүлүгү – деп баса белгилейт. Бирок мунун баарын студент педагогдордун жардамынын аркасында жана өзүнүн

өз алдынча таанып-билүү мүмкүнчүлүктөрүн толугу менен ишке киргизүүнүн аркасында гана ала алат.

Билим берүүнүн мазмунун ачып берүүдө олуттуу мааниге билим берүүчүлүк билимдердин өзөгүн ачып берүү ээ болот. Билим берүүчүлүк билимдер – бул бир же анча көп эмес жакшы, так үлгүлөргө ээ болгон жана билимдер системасына киргизилген келечектеги тажрыйбанын бардык фактылардын «категорияларынын» билип алуусунун формалары жана эрежелери болушкан маңыздык билим. Билим берүүчүлүк билим толугу менен адам тарабынан ыйгарылып, анын рухийлигинин ажырагыс бир бөлүгү болуп калаары менен мүнөздөлөт, ал жөнүндө ойлонушпайт, анын булагын аныктоого мүмкүн эмес. Ошондуктан билим берүүчүлүк билим өзүнөн-өзү белгилүү катары эсептелип, ошол эле мезгилде ал дайыма өзүнүн жеке чектерин аңдап билет. Ошон үчүн чыныгы билим берүүчүлүк билим ал билбегенди дайыма билип турат.

Демек, мобилдүүлүктүн фактору катары

кызмат кылган билим берүүнүн маңызы билимдин социалдык функцияларынын жана адамдын социалдык мейкиндиктеги жайгашуусун камсыз кылган жана өзүнүн ар кыл көрүнүштөрүндө ары толук түрдө «билим берүүнүн мобилдүүлүк мүмкүнчүлүктөрү» түшүнүгүндө ачылып берилген, адамдын индивидуалдык-инсандык сапаттарынын жыйындысы катары мүнөздөлөт. Бир катар жеке функцияларда конкреттештирилген социалдык-кайра өндүрүүчүлүк жана өнүктүрүүчү функцияларды жүзөгө ашырган социалдык институт катары, бир жагынан адамдын образынын калыптануу процесси, анын билимдүүлүгүнүн өнүгүүсү, кесиптик компетенттүүлүгү, экинчи жагынан, адамдын социалдык мобилдүүлүгүнүн маанилүү фактору катары чыгат. Социалдык аныкталуу жана социалдык өздүк шайкештиктин механизмдерин калыптандыруу менен, билим адамдын социалдык мобилдүүлүгүнүн демилгечиси болуп калат [5, 102 б].

Адабияттар

1. Асанова, У. Образование как философская проблема: дис. ... д-ра филос. наук / У. Асанова; Ин-т философии и права НАН КР. – Бишкек, 2001. – 187 с.
2. Айылчиева, Д. А. Педагогические исследования в условиях Кыргызстана: теория и практика / Д. А. Айылчиева. – Бишкек, 1998. – 133 с.
3. Туратбек кызы, Ж. Студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүн педагогикалык предметтердин негизинде калыптандыруу: магистр. дис. / Ж. Туратбек кызы. – Бишкек, 2003. – 24 б.
4. Асанова, У. Философия образования / У. Асанова. – Бишкек: Илим, 2001. – 216 с.
5. Туратбек кызы, Ж. Билим берүү феномени социалдык мобилдүүлүктүн фактору: дис. ... канд. филос. наук / Ж. Туратбек кызы. – Бишкек, 2017. – 168 б.